UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 Quæ sunt virtutes huiusmodi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-72759

Visual Library

A ſat, ſed ſm imperfectam rationem virtutis dicitur virtus, quæ non requirit rectitudinem appetitus, quia ſolum facit facultatem bene agendi, non aũt cauſat boni operis vſum. Conſtat aũt, ꝙ perfectum eſt principalius imperfecto, & ideo virtutes, q̃ continent rectitudinem appetitus, dicũtur principales: hmõi autem ſunt virtutes morales, & inter intellectuales ſola prudentia, quæ ẽt quodam modo moralis eſt ſecundum materiã, vt ex ∗ ſupradictis patet: vnde conuenienter inter virrutes morales ponuntur illæ, quę dicũtur principales, ſeu cardinales.

...58. art.3. ...arg.1. & 57.art.4.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ quando genus vniuocum diuiditur in ſuas ſpecies, tunc partes diuiſionis ex æquo ſe habent ſecundum rationẽ generis licet ſm naturam rei vna ſpecies ſit principalior, & perfectior alia, ſicut homo alijs animalib. B Sed quando eſt diuiſio alicuius analogi, quod dicitur de pluribus ſecundum prius, & poſterius, tunc nihil prohibet vnum eſſe principalius altero, etiã ſecundum communem rationem: ſicut ſubſtantia, principalius dicitur ens, quàm accidens, & talis eſt diuiſio virtutum in diuerſa genera virtutum, eo ꝙ bonum rationis non ſecundum eundem ordinem inuenitur in omnibus.

Ad secvndvm dicendum, quòd virtutes theologicæ ſunt ſupra hominem, vt ∗ ſupra dictum eſt. Vnde non proprie dicuntur virtutes humanæ, ſed ſuper humanæ, vel diuinæ.

...8.arti.3. ...d 3.

C Ad tertivm dicendum, ꝙ aliæ virtutes intellectuales, & prudentia, etſi ſint principaliores, quàm morales quantum ad ſubiectum, non tamen ſunt principaliores quantum ad rationem virtutis, quæ reſpicit bonum, quod eſt obiectum appetitus.

¶ Super Quæſtio 61. Artic 2.

Articvlvs II.

Vtrum ſint quatuor virtutes cardinales.

IN art 2 eiuſdẽ q. 61. referuatĩ rñſio ad ad 1. art.3.q.66. vbi ex propoſito penes nobilitatem cõparatio erit intellectualium, & moralium virtutum.

...nfra q.66. ...1.& 4.co. 2.2. pro'. q.123.ar. ...& q.141 ...tic.7.& 3. ...ſt.33. q.2. ...1. q.3. & ...ri.q.1.ar. ...ad 25. & ... & q.5. ...1. q. 57. ...3. ...6.Ethic. ...2.2.to.5.

AD secvndvm ſic proceditr. Vr̃, ꝙ non ſint quatuor uirtutes cardinales. Prudentia enim eſt directiua aliarum uirtutũ moralium, ut ex ſupradictis patet: D ſed id, quod eſt directiuum aliorum principalius eſt: ergo prudentia ſola eſt uirtus principalis.

¶2. Præte. Virtutes principales ſunt aliquo modo morales: ſed ad operationes morales ordinamur p rõnem practicam, & appetitũ rectum, ut dicitur in 6. † Ethico. ergo ſolæ duæ uirtutes cardinales ſunt.

¶3. Præt. Inter alias etiam uirtutes una eſt principalior altera: ſed ad hoc, ꝙ uirtus dicatur principalis, non requiritur, quòd ſit principalis reſpectu oĩum, ſed reſpectu quarundam: ergo uidetur, quòd ſint multo plures principales uirtutes.

Sed contra eſt, quod ∗ Gregor. dicit in 2. Moral. In quatuor uirtutibus tota bona operis ſtructura conſurgit.

P.36. eir- princip.

E Respon. Dicendum, ꝙ numerus aliquorũ accipi poteſt aut ſm principalia formalia, aut ſecũdũ ſubiecta, & utroq; modo inueniuntur quatuor cardinales uirtutes. Principiũ enim formale uirtutis, de qua nũc loquimur, eſt rõnis bonum, quod quidem dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo, ſm quod in ipſa conſideratione rationis cõſiſtit, & ſic erit una uirtus principalis, quæ dr̃ prudentia. Alio modo, ſm quod circa aliquid ponitur rationis ordo, & hoc uel circa operationes, & ſic eſt iuſtitia: uel circa paſſiones, & ſic neceſſe eſt eſſe duas uirtu-

A tes. Ordinem enim rationis neceſſe eſt ponere circa paſſiones, conſiderata repugnantia ipſarũ ad rationem, quæ quidẽ poteſt eſſe dupliciter. Vno modo, ſecundum, quod paſſio impedit ad aliquid contrarium rationi, & ſic neceſſe eſt, quòd paſſio reprimatur, & ab hoc denominatur temperantia. Alio modo, ſecundum quod paſſio retrahit ab eo, quod ratio dictat, ſicut timor periculorũ, uel laborum. & ſic neceſſe eſt, ꝙ hõ firmetur in eo quod eſt rationis, ne recedat, & ab hoc denominatur fortitudo. Et ſimiliter ſecundum ſubiecta idem numerus inuenitur. Quadruplex enim inuenitur ſubiectum huius uirtutis, de qua nunc loquimur, ſcilicet rationale per [d] eſſentiam, quod prudentia perficit: B & rationale per participationem, quod diuiditur in tria, ideſt, in uoluntatem, quæ eſt ſubiectum iuſtitiæ, & concupiſcibilem, quæ eſt ſubiectum tẽperantiæ: & in iraſcibilem, quæ eſt ſubiectum fortitudinis.

D.1199.

Ad primvm ergo dicendum, quòd prudentia eſt ſimpliciter principalior omnibus: ſed aliæ ponuntur principales unaquæque in ſuo genere.

Ad secvndvm dicendum, ꝙ rationale per participationem diuiditur in tria, ut * dictum eſt.

In iſto arti.

Ad tertivm dicendum, quòd omnes aliæ uirtutes, quarum una eſt principalior alia, reducũtur ad prædictas quatuor, & quantum ad ſubiectum, & quantum ad rationes formales.

C

Articvlvs III.

¶ Super Quæſtio. 61. Artic 3.

Vtrum aliæ virtutes magis debeant dici principales, quàm iſtæ.

IN artic. 3. mandabis memoriæ, qđ dupliciter iſtæ quatuor virtutes dicuntur principales, vel vt genera, vel gratia præcipue materiæ.

Arti. priorĩ & poſter. & locis ibi notatis. & 3. diſt.33. q.2. ar.1.q.4.

AD tertivm ſic proceditur. Videtur, quod alię uirtutes magis debeant dici principales, quàm iſtæ. Id enim quod eſt maximum in unoquoque genere, uidetur eſſe principalius: ſed magnanimitas operatur magnũ in omnib. uirtutibus, ut dicitur in 4. Eth. ∗ ergo magnanimitas maxime debet dici principalis uirtus.

* lib.4. Eth. ca.3.

D ¶2. Præt. Illud per quod aliæ uirtutes firmãtur, ur̃ eſſe maxime principalis uirtus: ſed humilitas eſt huiuſmodi, dicit. n. † Greg. ꝙ qui cęteras uirtutes ſine humilitate congregat, quaſi paleas in uentum portat. ergo humilitas uidetur eſſe maxime principalis.

Homil.7. in Euang. in h. il ius, & in Ps.3. pænitẽtiali.

¶3 Pręt. Illud ur̃ eſſe maxime principale, ꝙ eſt pfectiſſimum: ſed hoc pertinet ad patientiam, ſecundum illud Iacob. 1. Patientia opus perfectum habet: ergo patientia debet poni principalis.

Sed contra eſt, quod * Tullius in ſua Rhetorica ad has quatuor omnes alias reducit.

Lib.2. de inuẽt. a med.

Respon. Dicẽdum, ꝙ ſicut * ſupra dictũ eſt, huiuſmodi quatuor uirtutes cardinales accipiuntur ſecũdũ quatuor formales rõnes uirtutis, de qua loquimur. Quæ quidem in aliquibus actibus, uel paſ- E ſionibus principaliter inueniuntur: ſicut bonũ cõſiſtens in conſideratione rõnis, principaliter inuenitur in ipſo rationis imperio, non aũt in conſilio, neq; in iudicio, ut ∗ ſupra dictum eſt. Similiter aũt bonum rationis, prout ponitur in operationib. ſecundũ rationem recti, & debiti, principaliter inuenitur in commutationib. uel diſtributionibus, quæ ſunt ad alterum cum æqualitate. Bonum aũt refrænandi paſſiones principaliter inuenitur in paſſionibus, quas maxime difficile eſt reprimere. ſ. in delectationibus tactus. Bonum aũt firmitatis ad ſtandũ in bono rationis contra impetum paſſionũ, pręcipue

Ar. præced.

q.57. ar.5.

puc

pue inuenitur in periculis mortis, contra quæ difficillimum eſt ſtare. F Sic igitur prædictas quatuor virtutes dupliciter conſiderare poſſumus. Vno modo, ſecūdum communes rationes formales, & ſm hoc dicūtur principales, quaſi generales ad omnes virtutes, vtputa, ꝙ omnis virtus quæ facit bonū in conſideratione rationis, dicatur prudentia: & ꝙ omnis uirtus, quę facit bonū debiti, & recti in operationibus, dicatur iuſtitia: & omnis uirtus, quæ cohibet paſſiones, & deprimit, dicatur tēperātia: & omnis virtus, quæ facit firmitatē animi contra quaſcūque paſſiones, dicatur fortitudo: & ſic multi loquūtur de iſtis virtutibus tam ſacri doctores, quàm ēt philoſophi: & ſic aliæ virtutes ſub ipſis cōtinentur: vnde ceſſant omnes obiectiones. Alio verò modo G poſſunt accipi, ſecundum quod iſtę virtutes denominantur ab eo quod eſt præcipuum in vnaquaque materia. Et ſic ſunt ſpeciales virtutes cōtra alias diuiſæ: dicuntur tñ principales reſpectu aliarū propter principalitatem materię, puta ꝙ prudentia dicatur, quæ præceptiua eſt: iuſtitia, q̄ eſt circa actiones debitas inter æquales: temperantia, quæ reprimit concupiſcentias delectationum tactus: fortitudo, quæ firmat contra pericula mortis. Et ſic ēt ceſſant obiectiones, quia aliæ virtutes poſſunt habere aliquas alias principalitates, ſed iſtæ dicuntur

In ipſomet arti. principales ratione materiæ, vt* ſupra dictum eſt.

¶ *Super Quæſtio. 61. Artic. 4*

IN artic. 4. manda memoriæ redundātiam virtutum, & eius cauſam, & modum habes in litera, quod redundat altera in alteram, quia potens in maius, poteſt in minus, & ex victoria maioris habilior mēs redditur ad vincendum minora.

Infra q. 66. ar. 2. cor. & 2. 2. q. 123. ar. 2. & 11. cor. & q. 394. artic. 1. cor. pri. & 3. diſt. 33. q. 1. ar. 1. q. 3. & veri. q. 1. ar. 32 ad 13. & 26. & 2. Eth. lec. 8.

*Li. 22. mor. c. 1. à med.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum quatuor virtutes cardinales differant abinuicem.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur, ꝙ quatuor prædictæ virtutes non ſint diuerſæ virtutes, & abinuicem diſtinctæ. Dicit enī * Greg. in 22. Moral. Prudentia vera non eſt, quæ iuſta, & temperans, & fortis non eſt: nec perfecta temperantia, quæ fortis, iuſta, & prudens non eſt: nec fortitudo integra, quæ prudens, tēperans, & iuſta non eſt: nec vera iuſtitia, quæ prudens, & fortis, & temperans non eſt. Hoc autem nō I contingeret, ſi prædictæ quatuor uirtutes eſſent abinuicem diſtinctæ: diuerſæ enim ſpecies eiuſdem generis non denomināt ſeinuicem. ergo prædictæ virtutes non ſunt abinuicem diſtinctæ.

¶ *Super*

¶ 2. Præt. Eorum, quæ abinuicem ſunt diſtincta, qđ eſt unius, non attribuitur alteri: ſed illud quod eſt temperantiæ, attribuitur fortitudini: dicit enim † Ambro. in 1. lib. de offic. Iure ea fortitudo uocatur, quando unuſquiſque ſeipſum uincit, nullis illecebris emollitur, atque inflectitur. De temperantia etiam dicit, quod modum, uel ordinem ſeruat omnium, quæ uel agenda, uel dicenda arbitramur. ergo uidetur, quòd huiuſmodi uirtutes non ſunt abinuicem diſtinctæ. K

† Lib. 1. ca. 36. paulo à princip. tom. 1.

¶ 3. Præt. Philoſophus * dicit in 2. Eth. quòd ad uirtutem hæc requiruntur. Primum quidem ſi ſciens: deinde ſi eligens, & eligens propter hoc: tertium autem ſi firme, & immobiliter habeat, & operetur. Sed horum primum uidetur ad prudentiam pertinere, quæ eſt recta ratio agibilium. Secundum ſcilicet eligere, ad temperātiam, ut aliquis non ex paſſione, ſed ex electione agat paſſionibus refrænatis. Tertium, ut aliquis propter debitum finem operetur, rectitudinem quandam continet, quæ uidetur ad iuſtitiam pertinere. Aliud ſcilicet firmitas, & immobilitas, pertinet ad fortitudinem. ergo quælibet harum uirtutum eſt generalis ad omnes uirtutes: ergo non diſtinguuntur ad inuicem.

* Ca. 4. to. 5.

SED CONTRA eſt, quod * Auguſt. dicit in lib. de Moribus Eccleſiæ, quòd quadripartita dicitur uirtus ex ipſius amoris uario affectu: & ſubiungit de prædictis quatuor virtutib. prædictæ ergo quatuor uirtutes ſunt abinuicem diſtinctæ.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut * ſupra dictum eſt, prædictæ quatuor virtutes dupliciter à diuerſis accipiuntur Quidā enim accipiūt eas, prout ſignificant quaſdam generales cōditiones humani animi, quæ inueniuntur in omnib. virtutib. ita. ſ. ꝙ Prudentia nihil ſit aliud, quàm quædā rectitudo diſcretionis in quibuſcunq; actibus vel materijs. Iuſtitia verò ſit quędā rectitudo animi, per quam homo operatur quod debet in quacunq; materia. Temperantia verò ſit quędam diſpoſitio animi, quę modū quibuſcūq; paſſionib. vel operationibus imponit, ne ultra debitū efferantur. Fortitudo verò ſit quædā diſpoſitio animæ, per quam firmetur in eo, quod eſt ſm rationem contra quoſcunq; impetus paſſionū, uel operationum labores. Hæc autē quatuor ſic diſtincta non important diuerſitatem habituū virtuoſorum quantū ad iuſtitiam, temperantiā, & fortitudinem. Cuilibet. n. uirtuti morali, ex hoc, ꝙ eſt habitus, conuenit quædam firmitas, vt à contrario non moueatur, quod dictū eſt ad fortitudinē pertinere: ex hoc verò, ꝙ eſt virtus, habet ꝙ ordinetur ad bonū, in quo importatur ratio recti, vel debiti, quod dicebatur ad iuſtitiam pertinere: in hoc verò, ꝙ eſt virtus moralis rationem participans, habet ꝙ modum rationis in omnib. ſeruet, & ultra ſe non extendat, quod dicebatur pertinere ad temperātiam. ſolum autem hoc, quod eſt diſcretionem habere, quod attribuebatur prudentiæ, vr̄ diſtingui ab alijs tribus, inquantum hoc eſt ipſius rationis per eſſentiam: alia verò tria important quandam participationem rationis per modum applicationis cuiuſdā ad paſſiones, uel operationes. Sic igitur ſm prædicta, prudentia quidem eſſet virtus diſtincta ab alijs trib. ſed aliæ tres non eſſent uirtutes diſtinctæ abinuicem. Manifeſtum eſt enim, quòd vna & eadem uirtus, & eſt habitus, & eſt uirtus, & eſt moralis. Alij uerò, & melius, accipiunt has quatuor uirtutes ſm quod determinātur ad materias ſpeciales, unaquæq; quidem illarū ad unam materiā, in qua principaliter laudatur illa generalis conditio, à qua nomē uirtutis accipitur, ut* ſup. dictum eſt, & ſm hoc manifeſtū eſt, ꝙ prędictę uirtutes ſunt diuerſi habitus ſecundū diuerſitatem obiectorū diſtincti.

* Lib. 1. in ...uius tit... ...ut eſt, V... magnan... as in d... ...us poti... ...num ſita

Lib. 2. E... cap. 4. to...

In cor. ar...

...3. diſt. 33 ...ar. 4. ad & diſt. 34 ...ar. 1. ar... & ad e... ...o. & ver. ...6. arti. 8. ... & ver. ...a1. 4. ad ...ib. 1. cap. ...n fol. 2. a... ...e med. ...ib. 10. Et... cap. 8.

...ib. 1. in fol... ante med...

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ Grego. loquitur de prędictis quatuor uirtutib. ſecundum primam acceptionē. Vel poteſt dici, ꝙ iſtę quatuor uirtutes denominātur abinuicem per redūdantiā quandā. Id enī quod eſt prudētię, redundat in alias uirtutes inquantum à prudentia diriguntur: unaquęq; uero aliarum redundat in alias ea ratione, ꝙ Qui poteſt, quod eſt difficilius, poteſt & id quod minus eſt difficile. Vnde qui poteſt refręnare cōcupiſcentias delectabilium ſecundū tactum, ne modum excedāt, quod eſt difficillimū, ex hoc ipſo redditur habilior ut refręnet audaciā in periculis mortis, ne ultra modum procedat, quod eſt lōge facilius, & ſecundum hoc fortitudo dicitur temperata. Temperantia ēt dicitur fortis ex redundantia fortitudinis in tēperantiā, inquantum. ſ. ille qui per fortitudinē habet animum firmū cōtra pericula mortis, quod eſt difficillimum